

Jean-Yves Calvez

L'ÉCONOMIE, L'HOMME, LA SOCIÉTÉ

L'enseignement social de l'Eglise

Descles de Brouwer, Paris, 1991, 384 str.

Otac Jean-Yves Calvez pripada svakako među najistaknutije suvremene katoličke pisce, teologe i teoretičare i, vjerojatno, među najbolje poznavatelje i interprete katoličkoga socijalnog nauka. Autor je brojnih dijela i rasprava o socijalnom nauku, među kojima se osobito ističe njegovo djelo napisano (zajedno s J. Perrinom) još daleke 1959. godine: *Église et société économique. L'enseignement social des Papes des Léon XIII à Pie XII* (Aubier, Paris) koje je dobilo i svoj nastavak u obliku tzv. II sveska pod naslovom *L'enseignement social de Jean XXIII* (Socijalno naučavanje Ivana XXIII), objavljeno 1963. u Aubiera. Kao autor i oštrouman istraživač, Calvez se proćuo još 1956. kritičkom monografijom o Marxu *La pensée de Karl Marx*, (koja je objavljena kod najuglednijeg francuskog izdavača – Gallimarda), a koja je izazvala nepodijeljenu pozornost i priznanje u ono doba u gotovo u svim sredinama. Dakle, riječ je o naširoko poznatom i cijenjenom autoru.

Literatura o socijalnom nauku Crkve danas je već gotovo nepregledna i ako bi trebalo izdvojiti nekoliko najboljih djela, u kojima se u svoj kompleksnosti obrađuje socijalni nauk Crkve, uključujući tu poglavito i tzv. ekonomsku dimenziju, onda među njih trebamo uvrstiti svakako Calvezovo djelo: *L'économie, l'homme, la société. L'enseignement social de l'Eglise* (Ekonomija čovjek, društvo. Socijalno naučavanje Crkve).

Slijedom pontifikalnih i drugih dokumenata i uvelike obnovljenog i produbljenog socijalnog nauka Crkve u pokoncilskom razdoblju, ovo djelo interpretira, problematizira i elaborira niz temeljnih društveno-ekonomskih i civilizacijskih pitanja naše suvremenosti. S druge strane, djelo želi poglavito – prema riječima

samoga autora – »prezentirati naučavnije Crkve o ekonomskom društvu kao jedan dovoljno koherentan pogled i kao organiziran korpus kriterija, prikladnih, naravno, ne zato da se odmah dobije odgovor na svako praktično pitanje, nego da se pruži okvir za prepoznavanje svakome čovjeku koji mora razmisliti kako djelovati na ovom području: dakle, zapravo, svakom čovjeku, jer smo svi uvučeni u ekonomski život.«

Djelo je artikulirano kako slijedi: Uvod, I. Temelji, II. Elementi, III. Dinamika, IV. Ekonomski život, put prema Bogu.

Prikazat ćemo ukratko sadržaj spomenutih dijelova knjige.

U *Uvodu* autor razlaže, vrlo kondenzirano, osnovne etape socijalno-ekonomskog nauka Crkve od Lava XIII do Ivana Pavla II.

U dijelu *Temelji* autor razrađuje najprije tzv. etičke aspekte ekonomije, zatim govori o mjestu i ulozu tzv. pozitivnih humanističkih znanosti, a povezano s time i o prinosu kršćanstva. Slijedi dalje posebno poglavlje o *osobi i društvu*. Calvez drži da se ta problematika *in nuce* naglašava posebno Pia XII., a punu i iscrpnu razradu dobiva u Ivana XXIII., gdje se tematizira pitanje *socijalizacije*. To je povratak pojedinca, tj. poštovanje ljudske osobe, ali u isti mah i podupiranje društvene solidarnosti. U skladu s tim se razrađuju prava čovjeka u tzv. ekonomskom životu.

U dijelu *Elementi* u prvi plan se stavlja središnja kategorija ekonomije – potreba, jer je zapravo osnovna svrha ekonomije zadovoljavanje potreba. Calvez ističe da se ova problematika ocrtava već u enciklici *Quadragesimo anno*, a dobiva svoju punu modernu razradu u konstituciji *Gaudium et spes*, e enciklici *Populorum progressio* i redom dalje.

Calvez ovdje posebno pretresa, kritički, fenomen tzv. ekonomizma i konsumizma i podsjeća na kritička razmatranja negativnih aspekata moderne »civilizacije rasta« i obilja kod Pavla VI i Ivana Pavla II.

Calvez se zalaže za uspostavu racionalne ljestvice potreba i čvrsto ozakonjenje onih potreba koje su osnovne i koje trebaju imati status prava svakoga čovjeka.

Posebno se iscrpno razmatra problematika **vlasništva**. To je inače *via crucis* svih suvremenih društvenih teorija. Calvez daje odličnu rekonstrukciju razvoja stajališta socijalnog nauka Crkve o toj problematici, od *Rerum Novarum* do *Laborem exercens*. Calvez upozorava da već kod XI. u enciklici *Quadragesimo anno* imamo istaknut dvojaki karakter vlasništva – individualni i društveni, što će se razviti u kasnijim enciklikama i izraziti u postavci o **općoj namjeni dobara**, a što ima biti nadređeno »neporecivom pravu« na privatno vlasništvo. Korekcija se očituje, prema Calvezu, u tri vida, tj. u isticanju teza: a) o općoj namjeni dobara; b) o društvenom karakteru vlasništva; c) o statusu javnog vlasništva.

Calvez u posebnom poglavlju analizira prinos, i jasan zaokret, u socijalnom nauku Crkve – o radu. Rad nije kazna nego bitni tvorni moment, tj. djelatnost osobe – subjekta u kojoj sebe ostvaruje kao čovjeka. U tom je smislu enciklika *Laborem exercens* Ivana Pavla II. nedvosmislena: »Rad je dakle čovjekovo dobro, dobro njegova čovječstva, jer radom čovjek...se i sam ostvaruje kao čovjek pa čak u nekom smislu postaje više čovjekom«.

S tog vidika Calvez pretresa i raznovrsne oblike ambivalencije i **alijenacije u radu** u modernom društvu.

Slijedi poglavlje posvećeno **kapitalu**, kojemu se pripisuje isključivo instrumentalna vrijednost, zatim poglavlje o **poduzeću** te poglavlje o **slobodnoj razmjeni i tržištu**. Calvez ističe da su slobodna razmjena, slobodna inicijativa i tržišna ekonomija temelj slobodnog i demokratskog društva, no i to ima svoje granice. Kad se posve ugrožava opće dobro, potrebna je prikladna društvena intervencija.

U posljednjem, trećem, dijelu knjige, pod naslovom *Dinamika*, dan je prikaz i inter-

pretacija pokoncilskih stavova u socijalnom nauku Crkve o svim bitnim pitanjima, nerijetko i dramatičnima, suvremene civilizacije. Ovdje svakako suvremeni nauk Crkve pokazuje svoju modernost i iznimnu aktualnost. Riječ je o krupnim i složenim temama, kao što su na primjer one – o sadržaju i smislu rasta i razvoja, o socijalnim sukobima i njihovoj objektivnoj osnovici, o socijalnom pitanju kao »svjetskom pitanju«, o mjestu i ulozi sindikalnih i profesionalnih organizacija, o odnosu ekonomije i države (u raznim tipovima političkih sustava), o načelima solidarnosti i pomoći nedovoljno razvijeni- ma, o internacionalnoj ekonomiji itd.

Calvez ovdje specificira i uspoređuje postavke u socijalnom nauku Crkve, u različitim razdobljima, o ekonomskim sustavima te o pitanju reformâ i revolucijâ.

Na kraju Calvez razmatra, u posebnom, četvrtom, dijelu, ekonomski život *sub specie* duhovnog, religioznog života.

Naposljetku, bit će korisno navesti Calvezove stavove iz završnog poglavlja Zaključka, o meritumu, »kompetentnosti« i zasnovanosti crkvenog socijalnog nauka danas, a u vezi sa složenim svijetom ekonomije, odnosno onim što Calvez naziva »ekonomskim društvom«.

Calvez, naime, odbija primjedbu, koja se upućuje Crkvi, da želi izgraditi svoju posebnu »kršćansku ekonomiju«. Crkva se, ističe Calvez, ne smatra nikakvim eksper- tom za »čistu ekonomsku teoriju« ili za »čistu« ekonomsku znanost. Radi se o nečem sasvim drugome. Postoje, naime, i druga stajališta izvan tzv. čiste ekonomije.

»Postoje, primjerice, sociologija ili antropologija ekonomske zbilje. Postoje, s druge strane, ekonomske politike, a postoje također i znanost o ekonomskoj, monetarnoj, financijskoj itd. politici. U cijelom našem dijelu doticali smo, zapravo, područje navlastito društvenim i političkim aspektima ekonomije i pokazali smo kako se ti aspekti tretiraju u izjavama Crkve

kao Crkve: papâ, biskupâ, Koncila, biskupske sinode.«

Naposljetku, upozorava Calvez, ekonomski je život istodobno i društveni život, a to znači »da se ekonomska zbilja ne može shvatiti kao neki samostojan mehanizam, stran ljudskim odnosima u kojima su osobe zauzete: u krajnjem, kao neljudski mehanizam. Naprotiv, ekonomska zbilja, ljudski društveni život, mjesto je međuljudskih odnosa: tu pregovaramo jedni s drugima, preko svakovrsnih razmjena, preko različitih suradnja. Ima li išta društvenijega od toga? Tu su angažirane osobe. Zbog toga smo i čuli da Crkva o tome govori, i to često i opširno«.

U nastavku Calvez ovu svoju središnju tezu o socijalnom nauku i ekonomiji ovako razvija: »Crkva, dakle, raspravlja o ekonomskom društvu. To je istina. Ali, što je uopće ekonomija izvan ekonomskog društva? Prisjetimo se onih ekonomista koje smo netom spominjali: Warlasa, Keynesa, Fridmana, a i samoga Marxa, koji je istodobno i ekonomist i filozof. Ako je istina da Crkva ne zalazi u polje ekonomske teorije kojoj su se oni posvetili, ne treba zaboraviti da i ti autori nisu pisali samo o »čistoj ekonomiji« nego i o primijenjenoj ekonomiji i o ekonomskoj politici, miješajući pritom s čisto ekonomskim rasudbama ideje o ekonomskom društvu ili o odnosima ovoga potonjega s političkim društvom te, naposljetku, o »društvenoj osobi« ili o odnosima između osoba i društva. Oni se, dakle, izjašnjavaju često o područjima u kojima je Crkva, sa svoje strane, u isti mah i zauzeta i kompetentna.«

Ponovimo, Calvezovo djelo **Ekonomija, čovjek i društvo**, koje vrlo kompetentno razrađuje i tumači nauk Crkve, s osobitim obzirom na svijet ekonomije, pripada u temeljita i ponajbolja djela među zaista već bogatom literaturom o katoličkom socijalnom nauku.

Vjekoslav Mikecin

John Skitt

TISUĆU POJMOVA IZ GOSPODARENJA OTPADOM.

Zagreb, APO — Agencija za posebni otpad, 1995., 317 str.

Gospodarenje otpadom i istraživanja o tome imaju veliko značenje za zaštitu okoliša i izravno se odnose na upotrebu i ponovno korištenje prirodnih bogatstava, na probleme industrijskih ostataka i na utjecaj skladištenja, skupljanja, razvrstavanja, obrade, prijevoza i odlaganja otpada. Sa stajališta zaštite okoliša, državne granice ne postoje, što uvelike vrijedi i za trgovačke odnose. Stoga, a i zato što su osnovni problemi u gospodarenju otpadom u svim zemljama svijeta slični, iako ne i jednaki, to područje danas poprima međunarodno značenje.

Rezultat toga — smatra autor — kao i svih pripadajućih pretpostavki istraživanja i razvoja, jest nužnost postojanja međunarodnog jezika za to područje. Ovaj je priručnik prvi međunarodni sustavni pokušaj da se — uz stručnu i organizacijsku potporu međunarodne udruge za kruti otpad (ISWA — International Solid Waste Association) — sastavi višejezični pojmovnik u svojevrsnom tehnologijskom »makropodručju«. Cilj pojmovnika jest upoznati čitatelje s navedenim pojmovima na pet jezika, ponuditi objašnjena pojmovna na hrvatskom jeziku i omogućiti studentima ili nestručnjacima upoznavanje sa značenjima pojmova u »općoj upotrebi«. Na taj bi način pojmovnik predstavljao prinos razvoju jedinstvenog međunarodnog jezika u gospodarenju otpadom. Koje su strukturalne posebnosti ovog pojmovnika?

Ponajprije treba istaknuti da su odrednice (pojmovi) — u sistematskom dijelu — numerirane i nizane abecedno na engleskom jeziku. Zatim je odrednica prevedena na hrvatski i dano je tumačenje (definicija). Ispod definicije slijede prijevodi pojma na